

MAHUNKA SÁNDOR

(1937 – 2012)

Karácsony hajnalán távozott el közülünk, 75 éves korában Mahunka Sándor, a talajzoológia egyik nemzetközi vezető egyénisége. Sokoldalú tudományos tevékenysége a humuszképzésben oly jelentős, avarlebontó páncélos atkák megismerésére összpontosult. Már gimnazista korában tagja lett a Magyar Rovartani Társaságnak, és Dudich Endre, majd később Balogh János professzorok irányításával kezdett az akkor még elég kevésbé ismert talajlakó atkák rendszertanával és ökológiájával foglalkozni. Egyetemi hallgatóként országos diákköri konferencia első díját nyerte, és 1960-ban az első tudományos publikációja is megjelent e tárgykörből.

Egyetemi tanulmányai befejeztével, rövid OKI-alkalmaztatása után a Magyar Természet-tudományi Múzeum Állattárába került, ahol haláláig dolgozott. Óriási gyűjteményi anyagot és adatbázist hozott létre, tanítványokat nevelt, és megszervezte a hazai nemzeti parkok és természetvédelmi területek élővilágának tudományos feltárását (ennek eredményei eddig nyolc kötetben jelentek meg). Jó időben volt jó helyen, és tagja lehetett az UNESCO által támogatott 1. és 2. dél-amerikai talajzoológiai expedíciónak 1965 és 1967 között. Ez után is számos trópusi expedíción vett részt, illetve ilyeneket szervezett. Argentínától és Brazíliától Tanzániáig és Vietnámig harminc, főleg trópusi országban gyűjtött tudományos anyagot, és több mint nyolcvan országból írt le több mint háromezer, a tudományra nézve új fajt. Az Oribatida (páncélos atkák), Tarsonemidae és Anoetidae csoportok világszerte elismert specialistája volt. Tiszteletére két új atkanemet (Mahunkella Balogh és Mahunkaia Schatz), valamint negyven új atka és harminckét más állatfajt neveztek el. Az egész világból küldtek hozzá anyagokat feldolgozásra, illetve rendszeresen meghívták őt külföldi tudományos intézményekbe ezeknek az anyagoknak a meghatározására és előadások tartására. Ezek közül a kapcsolatok közül a legtermékenyebb a genfi Muséum d'Histoire Naturelle-el való több mint negyven éves együttműködése volt.

A taxonómián kívül, amely tárgykörből egyetemi doktori fokozatát szerezte, és 1974-ben kandidátusi disszertációját védte meg, állatökológiával és állatföldrajzzal is foglalkozott. A trópusi Amerika talajatkáinak taxonómiai-biogeográfiai szintézisét írta meg akadémiai doktori disszertációjában, melyet 1981-ben védett meg. A Magyar Tudományos Akadémia 1998-ban levelező, majd 2004-ben rendes tagjává választotta.

Mahunka Sándor színes egyéniség volt. Lelkesen támogatta a jó kezdeményezéseket, beosztottjainak, tanítványainak minden segítséget megadott, de ugyanakkor megkövetelte a színvonalas munkát. A terepmunka során víg kedélyű partner volt. Lelkesedett, ha botanikus kollégái is gyűjtöttek számára. Megtanította nekik a Balogh-Loksa-féle papírtölcséres talajfuttató használatát, és ha jó anyagokat hoztak, azt rövid időn belül feldolgozta, publikálta. Szerette a populáris zenét, rajongója volt Amanda Lear dalainak, Jean Michel Jarre Oxygène-jének és más műveinek. Profi módon futballozott, és amíg fizikailag bírta, expedíciói során négyezres hegycsúcsokat mászott meg. A természet és föld szeretetét génjeiben hordozta, talán az egykor a Huron-tótól Észak-Dakotáig honos indián Chippewa (Ojibway) törzsből származó nagyanyjától, akiről pompás kertjében felállított totemoszloppal emlékezett meg. Szeretett otthonában vendégeket fogadni, és felesége ebben is partnere volt. Ezt a jó szokását még irodájában is gyakorolta, ahol az MTA Biológiai Osztályának elnökhelyetteseként nem tartott olyan ülést, ahol a résztvevőket ne ebéddel vagy legalább jó harapnivalóval és innivalóval várták volna. Felesége, Papp Lujza, akit mindenki Csibiként ismert, legbensőbb és legszorgalmasabb munkatársa volt. Anyagának válogatója, preparálója és egyben publikációinak művészi szintű illusztrátora és több művének társszerzője, aki számos kutatóútjára is elkísérte.

Számos közéleti funkciót vállalt, többek között a Magyar Rovartani Társaság választmányi tagja, az MTA Zoológiai Bizottságának és a Kiskunsági Nemzeti Park Tudományos Tanácsának elnöke volt. Hosszú évekig dolgozott a Tudományos Minősítő Bizottság Biológiai Szakbizottságában, a MAB és az IUBS magyar nemzeti bizottságaiban. 1991-ben megindította a Magyar Természettudományi Múzeum új könyvsorozatát, a *Studia Naturaliát*. A Magyarország Állatvilága című akadémiai kiadványsorozat és a *Folia Entomologica Hungarica* folyóirat főszerkesztője volt, s haláláig szerkesztette az *Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae* folyóiratot. Az ELTE Természettudományi Karán Muzeozoológia címen speciális kollégiumot tartott. Hét, főleg külföldi kandidátus, illetve PhD-hallgató munkáját vezette. A Magyar Természettudományi Múzeum Állattárának igazgatója, majd a múzeum főigazgató-helyettese volt 2004-ig, majd haláláig a múzeum címzetes igazgatója. 1998 és 2005 között az MTA Biológiai Tudományok Osztályának elnökhelyese volt, s 1998-ban vette át Zicsi András MTA doktortól a Balogh János és Dudich Endre akadémikus alapította MTA Zootaxonómiai Kutatócsoport vezetését, melynek megszűnéséig munkatársa maradt. Ennek keretében számos sikeres tudományos projektben vett részt.

Óriási szakirodalmi munkássága 540, főleg idegen nyelvű publikációt ölel fel, ebből több könyv alakban jelent meg. Két nagy összefoglaló munkája halála miatt már nem készülhet el, félbe maradt a madagaszkári páncélos atkák monográfiája és a Balkán-félsziget páncélos atkáinak áttekintése.

Munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el. Többek között a Fridvalszky Imre-
emlékplakett arany fokozata (1987), a Pro Natura díj (1990), Herman Ottó-díj (1991), az
Akadémiai Díj és a Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje (1996) valamint a
Széchenyi-díj (2004) birtokosa. A SIEEC nemzetközi rovarani társaság és a genfi Société
de Physique et d'Hisoire Naturelle tagjává választotta.

Az utóbbi években meggyengült egészségi állapota ellenére is vasakarattal dolgozott.
Követte nagybátyja, Mahunka Imre bútorgyáros jelmondatát: „Hirdesse neved a késő
jövendőnek is a becsületes munka és az ernyedetlen szorgalom diadalát.” Személyében az
akarológia világviszonylatban is legkitűnőbb jelenlegi képviselője távozott a tudományos
közéletből. Emlékét kegyelettel és a tudomány iránti elkötelezettséggel őrizzük.

Pócs Tamás – Csuzdi Csaba – Kontschán Jenő

A fenti leírás a Magyar Tudomány folyóirat 2013 februári számában jelent meg.